

4 EIROPAS STRUKTURĀLIE UN INVESTĪCIJU FONDI 2021.-2027. GADA PROGRAMMĒŠANAS PERIODĀ

4.1 EIROPAS SAVIENĪBAS DAUDZGADU FINANŠU IETVARŠ 2021.-2027. GADAM

2018. gada 2. maijā Eiropas Komisija publicēja Komisijas paziņojumu par Daudz gadu finanšu shēmu 2021.-2027. gadam²². Šis dokuments ir Eiropas Komisijas priekšlikuma projekts nākošajam Eiropas Savienības ilgtermiņa budžetam pēc 2020. gada, kad beigsies Eiropas strukturālo un investīciju fondu 2014.-2020. gada programmēšanas periods. Eiropas Savienības dalībvalstīm ir jāvienojas par Eiropas Savienības budžeta gala variantu līdz 2020. gada sākumam, attiecīgi paredzot Eiropas Savienības budžeta sadali starp dalībvalstīm.

Saskaņā ar Eiropa Komisijas publicētajiem normatīvo aktu (regulu) priekšlikumiem Latvija joprojām varēs saņemt Eiropas strukturālo un investīciju fondu (ESIF) atbalstu kā "mazāk attīstītais reģions". Atbilstoši Eiropas Komisijas priekšlikumam Kohēzijas politikas atbalsta samazinājums salīdzinājumā ar 2014.-2020. gada programmēšanas periodu ir 13% (584 miljoni EUR), un plānotais ESIF piešķirums ir 4,262 miljardi EUR. Turklāt piedāvātais Eiropas Savienības līdzfinansējuma samazinājums ir no 85 uz 70%, kas radīs papildu slogu projektu īstenošanai (t.sk. Liepājas pašvaldībai). Šāda situācija ir izskaidrojama ar to, ka Eiropas Komisija cenšas samazināt grantu finansējuma īpatsvaru un palielināt finanšu instrumentu (aizdevumu, aizdevumu garantiju u.c.) īpatsvaru projektu finansēšanā.

Lemjot par Eiropas Savienības daudz gadu budžeta apstiprināšanu 2020. gada sākumā, Latvijas lielākie izaicinājumi ir:

- Panākt pēc iespējas mazāku Latvijai pieejamā Eiropas Savienības budžeta samazinājumu (it sevišķi Kohēzijas fonda finansējumu) situācijā, kad Lielbritānija, viena no ES lielākajām neto maksātājvalstīm, izstāsies no ES 2020. gadā;
- Panākt pēc iespējas mazāku ESIF līdzfinansējuma samazinājumu konkrētiem investīciju projektiem.

Eiropas Savienības daudz gadu budžeta projekts ietver septiņas prioritātes, no kurām 2. prioritātes "Kohēzija un vērtības" ietvaros varētu tikt piešķirts finansējums kultūras nozares finansēšanai (skatīt Tabulu 4.1. zemāk). Eiropas Savienības budžeta prioritātes attiecīgi ir pakārtotas Eiropas Savienības politikajām prioritātēm.

TABULA 4.1. EIROPAS SAVIENĪBAS DAUDZGADU BUDŽETA PRIORITĀTES KONTEKSTĀ AR FINANSĒJUMU KULTŪRAS NOZAREI

Prioritāte	Apakšprioritāte	Finansēšanas avots
2. Kohēzija un vērtības	5. Reģionālā attīstība un kohēzija	Eiropas Reģionālās attīstības fonds Kohēzijas fonds
	7. Ieguldījums cilvēkos, sociālajā kohēzijā un vērtībās	Radošā Eiropa

Avots: Komisijas paziņojums par Daudz gadu finanšu shēmu 2021.-2027.gadam

²² Eiropas Komisijas 2018. gada 2. maija paziņojums Eiropas Parlamentam, Eiropadomei, Padomei, Eiropas ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Mūsdienīgs budžets Savienībai, kas aizsargā, dod iespējas un aizstāv. Daudz gadu finanšu shēma 2021.-2027.gadam".

4.2 EIROPAS SAVIENĪBAS NACIONĀLĀS PROGRAMMAS 2021-2027

Kohēzijas politika ir Eiropas Savienības galvenā investīciju politika, un tās mērķis ir veicināt pilsētattīstību un mazināt sociāli ekonomiskās atšķirības starp Eiropas Savienības reģioniem. Eiropas Savienības kohēzijas politikas īstenošanai paredzētais finansējums veidos Eiropas Savienības daudzgadu budžeta piešķiruma Latvijai lielāko daļu.

Kohēzijas politikai 2021.-2027. gada periodā ir pieci galvenie mērķi:

- a) Viedāka Eiropa (inovācija, digitalizācija, ekonomikas pārkārtošana, atbalsts maziem un vidējiem uzņēmumiem).
- b) Zaļāka Eiropa ar zemākām oglekļa emisijām (Parīzes nolīguma īstenošana un investēšana enerģētikas pārkārtošanā, atjaunojamajos resursos un cīņai pret klimata pārmaiņām).
- c) Labāk savienota Eiropa (stratēģiskie pārvadājumi un digitālie tīkli).
- d) Sociālāka Eiropa (atbalsts kvalitatīvai nodarbinātībai (t.sk. jauniešu nodarbinātībai), izglītībai, prasmju ieguvei, sociālajai iekļaušanai un vienlīdzīgai piekļuvei veselības aprūpei).
- e) Iedzīvotājiem tuvāka Eiropa (vietējā līmeņa stratēģiju izstrāde un ilgtspējīga pilsētu attīstība Eiropas Savienībā).

Kohēzijas politikas ieguldījumu prioritāte ir iepriekš minētā pirmā un otrā mērķa sasniegšanai – summārais indikatīvais līdzekļu apjoma piešķirums šiem mērķiem veido 65% no kopējā Kohēzijas politikas aktivitāšu finansējuma apmēra nākamajam programmēšanas periodam. Kultūras nozarei savukārt tematiski saistošāki ir divi citi Kohēzijas politikas mērķi – Sociālāka Eiropa un Iedzīvotājiem tuvāka Eiropa³.

Kopš 2018. gada Latvija veic sarunas ar Eiropas Komisiju par dažādiem Kohēzijas politikas īstenošanas aspektiem, tai skaitā Latvijas investīciju vajadzībām kohēzijas politikas īstenošanai. 2019. gada 27. februārī Eiropas Komisija publicēja 2019. gada Ziņojumu par Latviju⁴. Šī dokumenta D. pielikums ietver investīciju pamatnostādnes Latvijai par kohēzijas politikas finansējumu 2021.0-2027. gadam. Pamatojoties uz D. pielikumu, Finanšu ministrija, kā ESIF vadošā iestāde, ir sagatavojusi Ziņojumu par Kohēzijas politikas mērķiem, rezultātiem un Dalībvalstīm veicamajiem priekšdarbiem. Šajā dokumentā ir noteikti kohēzijas mērķi, veikuma un rezultātu rādītāji, kā arī priekšdarbi/kritēriji Latvijai, lai pretendētu uz ESIF finansējumu. Lai arī šis ir izstrādes posma darba materiāls, tas satur vērtīgu informāciju par sagaidāmajiem projektu tematiskās atlases nosacījumiem.

Lai arī Eiropas Komisija 2018. gada 2. maija Paziņojumā par Daudzgadu finanšu shēmu 2021.-2027. gadam tika minēts, ka Kohēzijas politikas tematiskā mērķa “Sociālāka Eiropa” ietvaros tiks atbalstītas ar kultūras jomu saistītās iniciatīvas, Latvijas Republikas Finanšu ministrijas komunikētajā Ziņojumā ar kultūras nozari saistītās aktivitātes ir atrodamas vienīgi kontekstā ar Kohēzijas politikas mērķi “Iedzīvotājiem tuvāka Eiropa”. Saistībā ar šo zemāk redzamajā Tabulā 4.2. ir atspoguļota informācija par šim politiskajam mērķim pakārtoto informāciju.

³ Pie nosacījuma, ja Eiropas Komisija pieņems lēmumu izveidot īpašu programmu “Eiropas pilsētu iniciatīva”, kura norādītā mērķa ietvaros sniegs finansiālu atbalstu pašvaldības pilsētvides investīciju projektu īstenošanai, apzinošies, ka tādās pilsētās kā Liepāja ievērojama apbūves masīva daļu veido kultūrvēsturiskie pieminekļi.

⁴ Eiropas Komisijas 2019. gada 27. februāra 2019. gada ziņojums par Latviju. Pavaddokuments dokumentam “Komisijas ziņojums Eiropas Parlamentam, Eiropadomei, Padomei, Eiropas Centrālajai Bankai un Eurogrupai. 2019. gada Eiropas pusgads – novērtējums par progresu strukturālo reformu īstenošanā, makroekonomikas nelīdzsvarotības novēršanā un koriģēšanā, un saskaņā ar Regulu (ES) Nr. 1176/2011 veikto padziļināto pārskatu rezultāti.

TABULA 4.2. LATVIJAS PRIEKŠLIKUMA PROJEKTS KOHĒZIJAS POLITIKAS MĒRĶA “IEDZĪVOTĀJIEM TUVĀKA EIROPA” ĪSTENOŠANAI

ES daudzgadu budžets (prioritāte un apakšprioritāte) ⁵	Kohēzijas un sociālā politika 2021.-2027.gadam ⁶	Finanšu avoti ⁷	Atbalstāmās darbības	Uzraudzības (iznākuma) rādītāji	Uzraudzības (rezultāta) rādītāji	Piezīmes
2. Kohēzija un vērtības 5. Reģionālā attīstība un kohēzija	5. Iedzīvotājiem tuvāka Eiropa, ar vietējo iniciatīvu palīdzību veicinot pilsētu, lauku un piekrastes teritoriju ilgtspējīgu un integrētu attīstību: 5.1. Veicināt integrētu sociālo, ekonomisko un vides vietējo attīstību, kultūras mantojumu un drošību pilsētu teritorijās; 5.2. veicināt integrētu vietējo sociālo, ekonomisko un vides vietējo attīstību, kultūras mantojumu un drošību, tostarp lauku un piekrastes teritorijās, izmantojot arī sabiedrības virzītu vietējo attīstību.	ERAF	<i>Kultūras jomā tiks precizētas kontekstā ar kultūrpolitikas pamatnostādņēm (2020. gada beigās)</i>	RKI 74 – Iedzīvotāji, ko aptver integrētas pilsētattīstības stratēģijas RKI 75 – Integrētas pilsētattīstības stratēģijas RKI 76 – Kopīgie projekti RKI 77 – Atbalstītās kultūras un tūrisma infrastruktūras kapacitāte	RKR 76 – Pilsētattīstības stratēģiju sagatavošanā un īstenošanā iesaistītās ieinteresētās personas RKR 77 – Tūristi/apmeklējumi atbalstītajos objektos* RKR 78 – Lietotāji, kas gūst labumu no atbalstītās kultūras infrastruktūras	KM Valsts kultūrpolitikas pamatnostādnes 2021.-2027.gadam plāno izstrādāt 2020.gada beigās, uz kurām balstīsies ieguldījumi kultūras nozarē, tostarp caur 5. kohēzijas mērķi.

Avots: Finanšu ministrija, Kultūras ministrijas sniegtā informācija Attīstības pārvaldei

⁵ Eiropas Komisijas 2018. gada 2. maija Komisijas paziņojums par Daudzgadu finanšu shēmu 2021.-2027. gadam.

⁶ Eiropas Komisijas 2018. gada 29. maija Regulas priekšlikums par ES atbalstu reģionālajai attīstībai un kohēzijai. Eiropas Komisijas 2018. gada 29. maija Regulas priekšlikums par ES atbalstu ieguldījumos cilvēkos, sociālajā kohēzijā un vērtībās.

⁷ Kohēzijas fonds (ja piemērojams), Eiropas reģionālās attīstības fonds, Eiropas Sociālais fonds.

No tabulā 4.2. ietvertās informācijas iespējams secināt to, ka 2021. - 2027. gada periodā struktūrfondu atbalsts kultūras jomā tematiski būs saistīts ar ieguldījumiem materiālā kultūra mantojumā, kas atzīstams par daļu no pilsētvides.

4.3 EIROPAS SAVIENĪBAS CENTRALIZĒTĀS PROGRAMMAS 2021-2027

Papildus ESIF nacionālās aploksnēs finansējumam (Latvijai tieši pieejamais finansējums) ESIF 2021.-2027. gada plānošanas periodā būs pieejams arī ES centralizētās programmas atbalsts attīstības iniciatīvām kultūras nozarē. Attīstības pārvaldes rīcībā ir informācija par trijām programmām – “Radošā Eiropa”, LEADER, EJZF, par kurām izklāsts sniegts zemāk.

RADOŠĀ EIROPA

Tā ir pakārtota ES Daudzgaļu budžeta 2021. – 2027. gadam prioritātes “Kohēzija un vērtības” 7. apakšprioritātei “Ieguldījums cilvēkos, sociālajā kohēzijā un vērtībās” ar nosaukumu “Radošā Eiropa”.

Šīs ES centralizētās investīciju atbalsta programmas mērķis ir sniegt lielāku atbalstu Eiropas māksliniekiem un radošajiem darbiniekiem un tādējādi palīdzēt pilnveidot Eiropas kultūru un identitāti. Programmai "Radošā Eiropa" ir būtiska nozīme Eiropas mākslas, kultūras un mediju popularizēšanā⁸.

Programmas "Radošā Eiropa" konkrētie mērķi ir šādi⁵:

- ES līmenī pastiprināt māksliniecisko un kultūras sadarbību, tostarp mākslinieku un profesionāļu mobilitāti,
- sekmēt Eiropas audiovizuālās industrijas sadarbību, konkurētspēju un inovācijas potenciālu,
- atbalstīt Eiropas darbu radīšanu, apriņķu un popularizēšanu,
- sekmēt daudzveidīgu un plurālistisku plašsaziņas līdzekļu vidi,
- veicināt medijpratību.

Programmā iekļauts⁵:

- atbalsts literāro darbu tulkošanai un popularizēšanai visā ES,
- audiovizuālo darbu, tostarp videospēļu, izstrāde,
- inovatīva TV satura producēšana un Eiropas un starptautiski kopražojumi,
- atbalsts nenacionālo Eiropas darbu starptautiskai tirdzniecībai un apriņķu visās platformās.

"Radošā Eiropa" atbalsta arī⁵:

- arhitektūras un mantojuma aizsardzības projektus,
- Eiropas kinofestivālus un mūzikas nozari,
- Eiropas kultūras galvaspilsētas, ar ko uzsver kultūru bagātību un daudzveidību Eiropā,
- ES Literatūras balvu, ar ko atzīst labākos jaunus autorus Eiropā,
- Eiropas mantojuma zīmi, ko piešķir vietām, kas ir veicinājušas ES vēstures un vienotības progresu.

Eiropas Komisija ir iesniegusi regulas priekšlikumu Radošās Eiropas programmas prioritātēm 2021 – 2027 plānošanas periodā. Priekšlikums lielā mērā paredz esošā plānošanas perioda ieguldījumu virzienu turpināšanu, papildus vairāk paredzot

⁸ Avots: <https://www.consilium.europa.eu/lv/policies/creative-europe-2021-2027/>

pārrobežu un starpsektorālas partnerības, jaunus sadarbības modeļus, lai veicinātu iekļaujošāku Eiropas sabiedrību. Tāpat arī paredzēts, ka jaunā programma mazinās audiovizuālajā sektorā radušos šķēršļus (pieejamība dažādās platformās), sekmēs daudzveidīgu un plurālistisku plašsaziņas līdzekļu vidi, veicinās medijpratību un kritisko domāšanu⁹.

Saskaņā ar Kultūras ministrijas sniegto neoficiālo informāciju, šī programma visticamāk saglabāsies arī nākamajā plānošanas periodā, saglabājot līdzīgu apakšprogrammu (kultūra, mediji, starpnozaru) sadalījumu. Šobrīd informācijas, cik liels finansējums paredzēts dalībvalstīm jaunās “Radošās Eiropas” programmas īstenošanai, bet 2020.gada vasaras sākumā varētu būt lielāka skaidrība par programmas nosacījumiem nākamajam plānošanas periodam.

LEADER

LEADER ir mērķtiecīgas un savstarpēji koordinētas aktivitātes lauku attīstības veicināšanai. Viens no LEADER pieejas pamatprincipiem ir pieeja no “apakšas uz augšu”, kad iniciatīva nāk no vietējiem iedzīvotājiem, iesaistoties savas teritorijas problēmu identificēšanā un risināšanā.

Plānošanas periodā no 2014.-2020.gadam LEADER pieejas īstenošana caur Eiropas lauksaimniecības fonda lauku attīstībai (ELFLA), Eiropas Jūrlietu un zivsaimniecības fonda (EJZF), Eiropas Reģionālās attīstības fonda (ERAF) un Eiropas Sociālā fonda (ESF) finansējumu vietējā mēroga iniciatīvām un sekmējot koordināciju starp dažādiem fondiem vietējā līmenī. Šādu pieeju sauc par sabiedrības virzītu vietējo attīstību (SVVA).

Šobrīd programmas apakšpasākumā “Darbību īstenošana saskaņā ar sabiedrības virzītas vietējas attīstības stratēģiju” ir pieejams atbalsts kultūras objektu sakārtošanai un sabiedrisko aktivitāšu dažādošanai, kas var būt saistītas ar kultūru. Attīstības pārvaldes rīcībā ir informācija, ka nākamajā plānošanas periodā saglabāsies līdzīga pieeja.

Eiropas LEADER asociācijas lauku attīstībai pozīcija LEADER/SVVA 2021.-2027. gada plānošanas periodam apstiprināta 2017. gada 23. novembrī ELARD kopsapulcē un veidots mērķtiecīgām sarunām ar Eiropas institūcijām un dalībvalstīm. Būtiskākie pozīcijas punkti paredz, ka SVVA multi-fondu īstenošanai ir jābūt obligātai visās dalībvalstīs un visās to teritorijās: laukos, pilsētās un piekrastēs, ņemot vērā, ka SVVA kā spēcīgā LEADER metode dod unikālu iespēju dalībvalstīm attīstīt savas teritorijas daudz iekļaujošākā, ilgtspējīgākā un integrētākā veidā¹⁰.

RPP2027 ar kultūru saistītais B.2.6. uzdevums “Ilgtspējīga publiskās ārtelpas attīstība” paredz, ka katra pašvaldība vai tās iestāde varēs pretendēt uz finansiālu atbalstu no dažādiem finanšu avotiem (nedetalizējot, vai kultūras jomā paredzēts izmantot SVVA pieeju). Savukārt RPP2027 A.2.1.uzdevumu “Cilvēkresursu piesaiste – atbalsts augsti kvalificēta darba spēka piesaistei reģionos” plānots īstenot ar SVVA pieeju SVVA teritorijā, kas atsevišķos gadījumos var būt pilsētas teritorijā, piemēram, ja ir sadarbības (kooperācijas) projekts starp uzņēmumiem pilsētās un laukos¹¹.

EJZF (Eiropas Jūrlietu un zivsaimniecības fonds)

⁹Avots: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9170-2018-INIT/en/pdf>

¹⁰ Avoti: <http://www.lad.gov.lv/lv/atbalsta-veidi/projekti-un-investicijas/leader/leader-pieejas-istenosana-2014-2020/>; <http://lfp.partneribas.lv/archives/4376>

¹¹ Avots: Reģionālās politikas pamatnostādnes 2021. – 2027. gadam, pieejams: <http://polsis.mk.gov.lv/documents/6588>

EJZF ir Eiropas finansēšanas shēma, kas atbalsta zivsaimniecības politiku, zveju iekšējos ūdeņos, akvakultūras un jūrlietu nozares.

Fonds sniedz atbalstu zivsaimniecības un akvakultūras nozaru ilgtspējīgai attīstībai un jūras vides saglabāšanai, kā arī izaugsmes un nodarbinātības sekmēšanai piekrastes kopienās. ES finanšu shēmā 2021.–2027. gadam ir ierosināts budžets 6,14 miljardu € apmērā.

Pamatā atbalsts tiek sniegts šādās jomās:

- zivsaimniecība (tostarp datu vākšana un kontrole),
- akvakultūra un pārstrāde,
- zivsaimniecības un akvakultūras reģionu ilgtspējīga attīstība,
- integrēta jūrlietu politika.¹²

Kā redzams, pamatā EJZF atbalsts tiek sniegts ar kultūras nozari nesaistītās jomās, lai gan saskaņā ar Kultūras ministrijas sniegto informāciju, esošajā ES fondu plānošanas periodā ar EJZF atbalstu caur SVVA programmas apakšpasākumu “Darbību īstenošana saskaņā ar sabiedrības virzītas vietējas attīstības stratēģiju” ir pieejams atbalsts kultūras objektu sakārtošanai un sabiedrisko aktivitāšu dažādošanai. Saskaņā ar Kultūras ministrijas sniegto informāciju, nākamajā plānošanas periodā saglabāsies līdzīga pieeja.

Nemot vērā, ka viens no EJZF mērķiem ir arī sniegt atbalstu piekrastes kopienām to saimnieciskās darbības dažādošanā, secināms, ka ar EJZF atbalstu periodā 2021-2027 varētu tikt īstenoti ar vietējās kultūras kopienu saistīti projekti (piemēram, kultūras pasākumi saistībā ar piekrastes/jūras tematiku).

4.4 LATVIJAS VALSTS BUDŽETA PROGRAMMAS 2021 – 2027 PERIODĀ

Saskaņā ar Kultūras ministrijas sniegto informāciju, nākamajā plānošanas periodā paredzēts saglabāt šādas Latvijas valsts budžeta finansējuma iespējas kultūras nozarei:

- KM līdzdarbības līgumu konkursi (valsts pārvaldes uzdevuma deleģēšana nevalstiskajām organizācijām kultūras, mākslas, vēstures, mantojuma saglabāšanas u.c. ar kultūru saistītajās jomās)
- Valsts kultūrkapitāla fonda (VKKF) mērķprogrammu konkursi (ar mērķi veicināt līdzsvarotu kultūras un mākslas nozaru jaunrades attīstību un kultūras mantojuma saglabāšanu valstī saskaņā ar valsts kultūrpolitikas vadlīnijām)
- Konkurss starptautiskajiem apmaiņas braucieniem (šobrīd TelepART Mobility Support Platform)
- NKMP kultūras pieminekļu konservācijas un restaurācijas programma (ar mērķi sniegt finansiālu atbalstu kultūras pieminekļu īpašniekiem objektu konservācijā un restaurācijā)

Katram konkursam tiek izstrādāts atsevišķs nolikums. Pieļaujams, ka reizē ar kultūrpolitikas pamatnostādņu izstrādi (2020. gada beigās) būs pieejama detalizēta informācija par katru no iepriekšminētajām programmām – jāseko līdzi KM un tās pakļautībā esošo iestāžu mājaslapās.

¹² Avots: <https://www.consilium.europa.eu/lv/policies/maritime-fisheries-fund/>